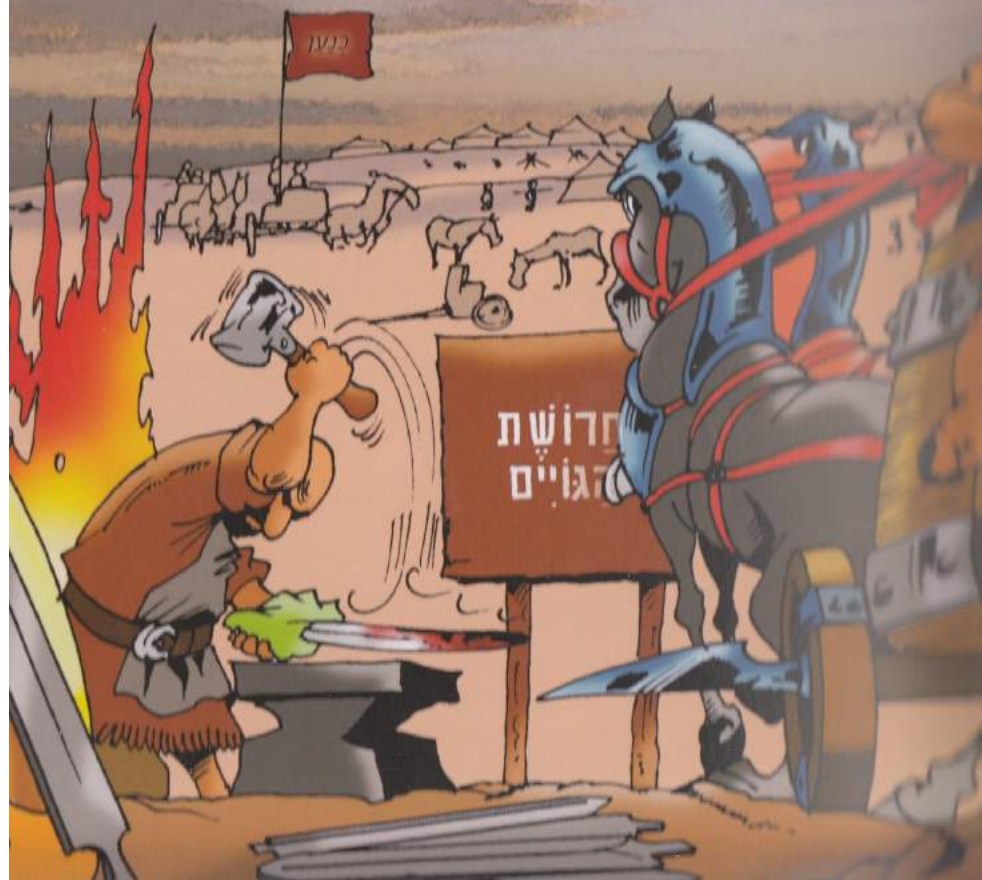

ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה', ואהוד מת.
 וימכרם ה' ביד יבין מלך כנען, אשר מלך בקצור,
 ושר צבאו סיסרא, והוא יושב בחרשת הגוים.
 ויצעקו בני ישראל אל ה', כי תשע מאות רכב ברזל לו,
 והוא לחץ את בני ישראל בחזקה עשרים שנה.

כל כלי הברזל טייט
 אן בלתי מנוצח

אדוני סיסרא, הבאנו לך הרבה
 "מתנות" מהישראלים...

מצוינו פרקו את הסחורה והוציאו
 סיור נוסף להציק לישראלים!

אורז

פתחו את השע
מהר

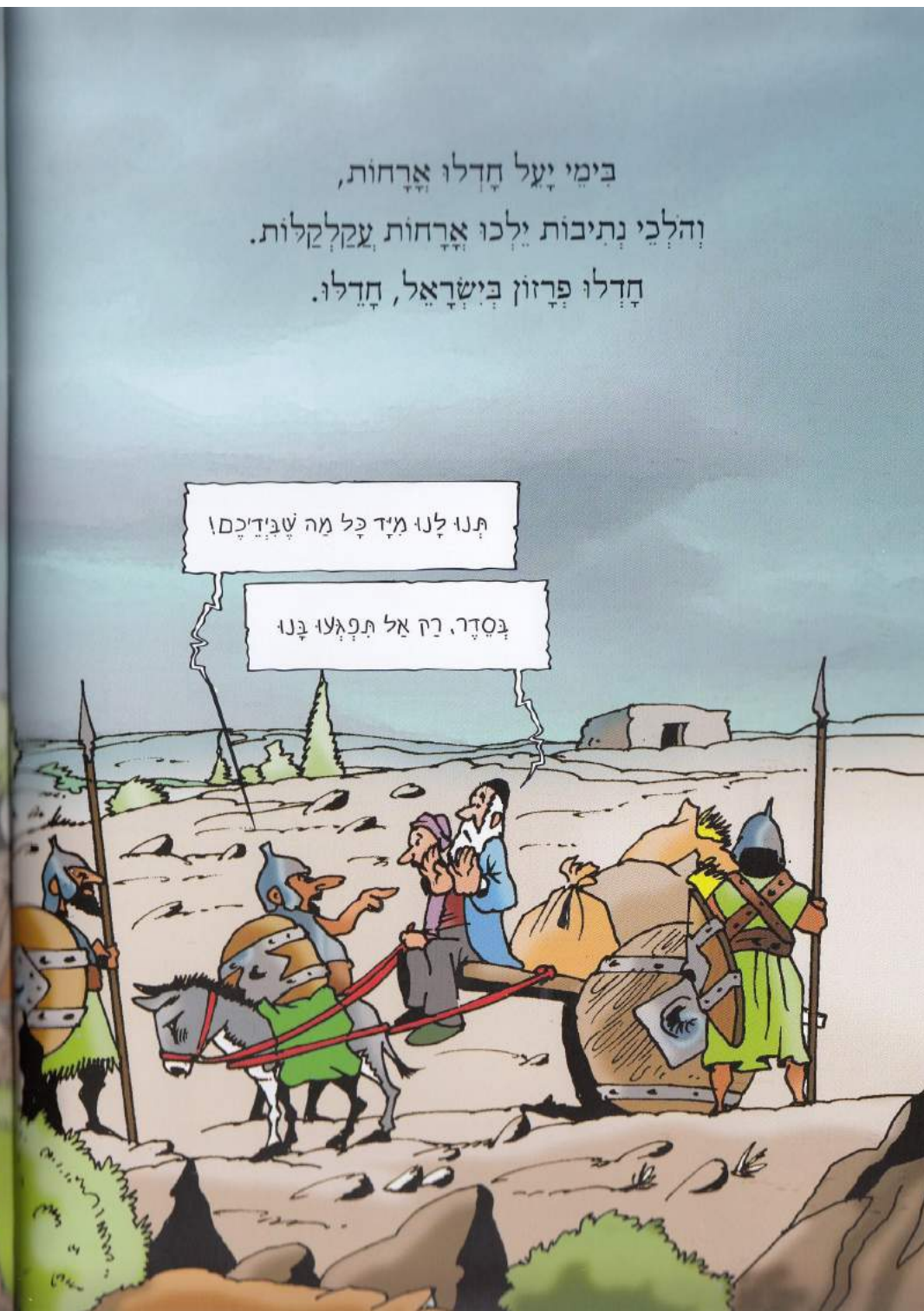
ישראלים באים!
ישראלים באים!

סבא, למה אנחנו
ארים נח בתוך החומה?

לעני שהפנצנים התחילו להציק לנו,
באמת ארנו גם מחוץ לחומה

בואו מהר ובשקט, שלא
יראו אותנו הפנצנים!

אנא ה', עזור לנו!

בימי יעל חדלו ארחות,
והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות.
חדלו פרזון בישראל, חדלו.

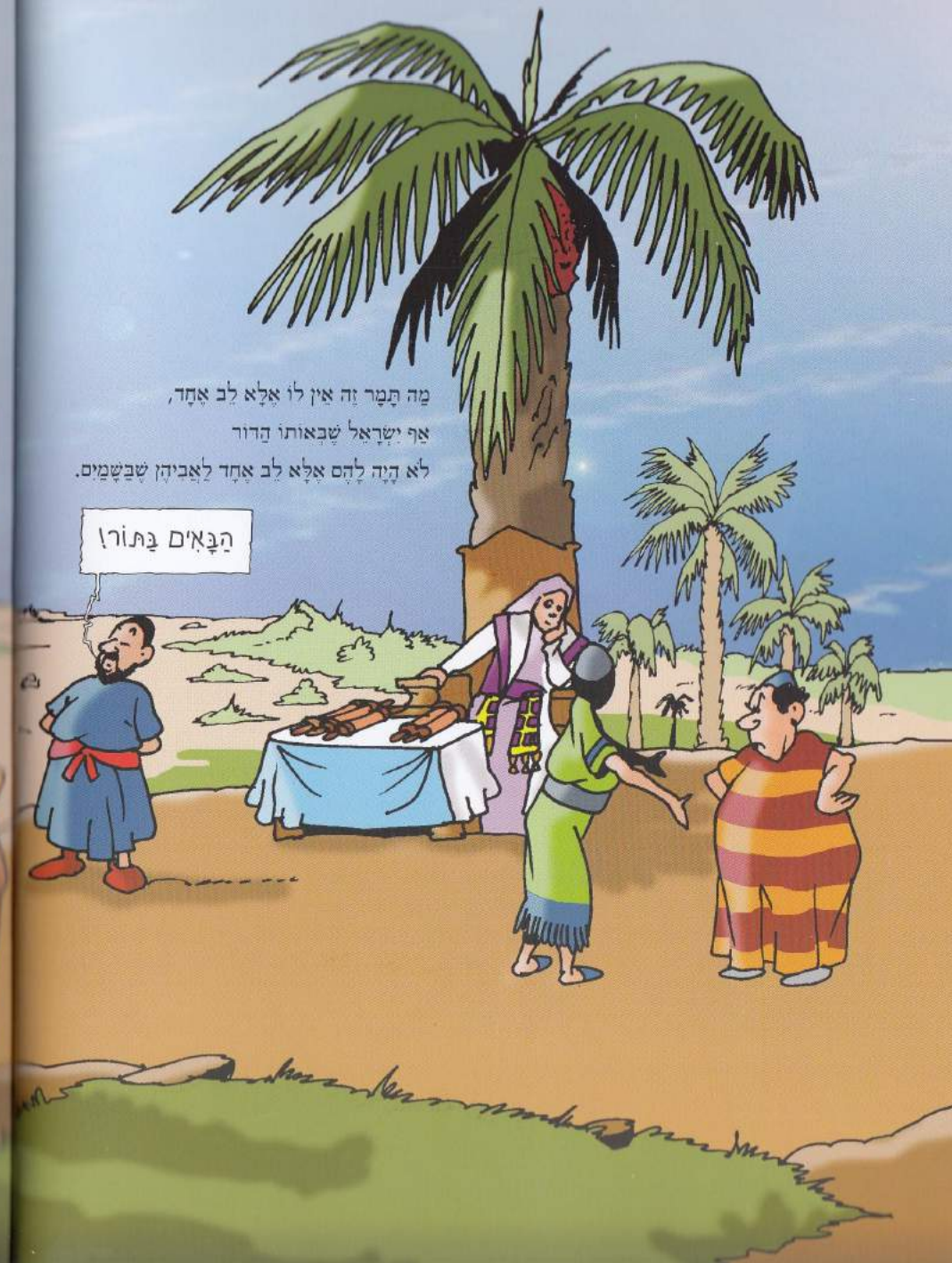
תנו לנו מיד כל מה שבדיכסו

בסדר, נח אל תפגעו בנו

ודבורה אשה נביאה, אשת לפידות,
 היא שפטת את ישראל בעת ההיא.
 והיא יושבת תחת תמר דבורה,
 בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים,
 ויעלו אליה בני ישראל למשפט.

מה תמר זה אין לו אלא לב אחד,
 אף ישראל שבאותו הדור
 לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים.

לאחר מותו של יהושע בן נון, עבד ה' והמצביא הגדול, נכנס עם ישראל לתקופת השופטים, המספרת את סיפורו של עם ישראל במשך למעלה מ-300 שנה. בשנים אלו התנהלו חיי עם ישראל במחזוריות כמעט קבועה: בתחילה עשו הרע בעיני ה', וכעונש על כך נמסרו ביד אחד ממלכי האזור. קושי השעבוד מביאם לצעוק אל ה' והוא מעמיד להם שופט־מושיע, הנלחם בעדם ומנצח את האויב. בימיו של השופט שקטה הארץ, אך לאחר מותו שבים ישראל ועושים את הרע בעיני ה' – וחוזר חלילה.

סיפור שעבודם של ישראל על ידי יבין מלך כנען וסיסרא שר צבאו, וישועתם על ידי ברק בן אבינועם ודבורה הנביאה, בנוי לכאורה במתכונת זהה לשאר סיפורי השופטים: חטא, שעבוד, ישועה, תקופה שקטה, וחוזר חלילה. אולם המתבונן בו לעומק יגלה מספר נקודות ייחודיות המעוררות את הקורא למחשבה נוספת, אודות המסר הכולל של סיפור זה. ראשית, זהו האירוע היחיד – מאז ימי משה ושירת הים – שנאמרה בו שירה, רחבה ומפורטת, אך שניצחונות רבים היו לפניו ולאחריו. שנית, הנוכחות של נשים בסיפור זה בכלל, ובתפקידים 'גבריים' בפרט, מודגשת מאוד: דבורה היא גם שופטת, גם נביאה, וגם יוצאת לקרב. יעל היא זו שמכריעה את סיסרא, ולמעשה את הקרב כולו, ולא ברק עצמו. אם סיסרא היא שמייבת והיא כתובת הלגלוג של דבורה – ולא המלך ששלח אותו לקרב.

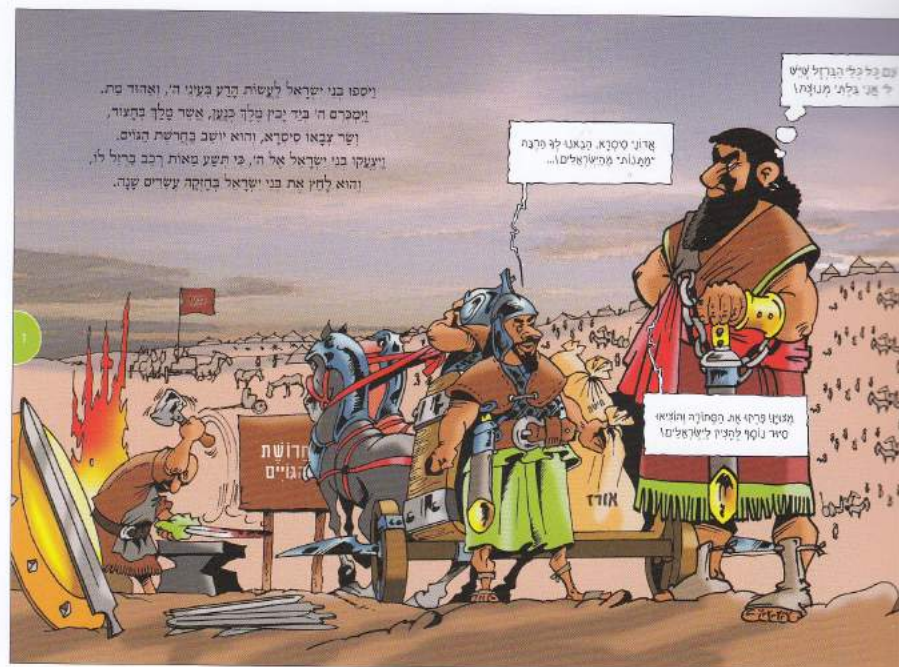
בנוסף, לאחר הנסים הגלויים של מלחמות משה ויהושע, ובשונה מכל המלחמות שנערכו בספר שופטים, ואף בימי דוד ושלמה, ניצחונם של ברק ודבורה בולט בכך שהמלחמה בו לא הייתה טבעית לגמרי, כפי שמתארת דבורה בשירתה אחרי הקרב, וההכרעה הושגה בין היתר באמצעות מעורבות שמיימית יוצאת דופן. אמנם היו מספר נסים בחלק מסיפורי השופטים, אך אין לנו עוד סיפור שבו מתוארת התערבות אלוהית כל כך משמעותית.

דומה, שנקודות אלו רומזות לנו על מקד עומק של הסיפור התנכ"י, מעבר למובן הפשוט, המרשים והתפעלים של הניצחון הגדול של ברק ודבורה על סיסרא וצבאו, בעזרת נבחרתה של יעל. נקודות אלו מצטרפות לתמונה כוללת, אשר ממנה

משתמע שהסיפור הזה מהווה מעין 'תמונת רא' יוגודית לשאר הסיפורים שבספר שופטים, ולמעשה בכל ספרי הנביאים הראשונים. בעוד שבכל ההיסטוריה הארוכה של תקופת המקרא, מהלך האירועים תלוי באופן כמעט בלעדי בדמותו של המנהיג – שופט או מלך – ואף שמות ספרי התנ"ך נקראו על פיהם, דומה שדווקא סיפורם של דבורה וברק משלים את התמונה בכך שהוא מספר סיפור שונה לחלוטין. נראים הדברים, שדווקא כאן מבקש המקרא לתת ביטוי ליכולתו של עם ישראל להתעלות על עצמו ולנצח את אויביו אף כשהוא חסר מנהיג בשיעור קומתם של משה או יהושע, ואפילו לא שמשון או יפתח. אולי דווקא משום שהישועה לא נרשמה באופן בלעדי על שמו של מנהיג זה או אחר, זכה העם לכך שהקב"ה התערב במלחמה באופן על טבעי, מפני שבדיקו במצב שכה אנו למדים שהישועה אינה תלויה באדם המנהיג – אלא בקב"ה!

נמצא שפרקים אלו, הנבלעים לכאורה ברצף סיפורי השופטים, מלמדים אותנו רבות על עוצמתו של עם ישראל, שאינה תלויה רק בכוח הפיזי, האנושי, של הלוחמים בשדה הקרב, או בתבונתם של המצביאים והמלכים, אלא בכוחו הפנימי, הרוחני, הטבעי, של העם. תכונה זו מתגלה במידה רבה דווקא בנשי עם ישראל שאינן מצטיינות בכוח פיזי רב או בניסיון קרבי עשיר, אך הן האחראיות להמשך קיומו של העם לדורותיו, בזכות תעצומות הנפש והרוח שלהן. גילוי ייחודי זה יכול להתבטא בהיפוך תפקידים מסוים – וצנוע – בין המינים, והוא זה שמביא להופעתה של שירה גדולה. בשונה מהתפיסה המקובלת, העולה מתוך קריאה בספרי הנביאים הראשונים (יהושע, שופטים, שמואל ומלכים), ולפיה הכול הולך אחר המנהיג, כאן מתגלית העוצמה הפנימית של העם. כאן מתברר שעוצמה זו בעצם תלויה בעם, באנשיו ונשיו, והמנהיג ינוק את כוחו מהעם – ולא להיפך.

1. כך ראו חז"ל את חלקן של הנשים ביציאה ממצרים: הן היו האחראיות להמשך קיומו של העם בשנות השעבוד הקשות, והן שעמדו איתנות במבחני האמונה והקשיים בשנות המדבר – "דרש רב עזירא: בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור – נגאלו ישראל ממצרים" (סוטה יא ב). ובכלל – "אין הדורות נגלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור" (ילקוט שמעוני רות רמז תרו).

תמונה 1

הרקע לסיפור

- מתי אירע הסיפור.
- מיהו יבין מלך כנען, ומדוע הסיפור מתמקד דווקא בסיסרא ולא ביבין.

שמונים שנה לאחר ניצחונו הגדול של אהוד בן גרא, השופט שהושיע את ישראל מיד עגלון מלך מואב, שבהן שקטה הארץ, היא שבה וניתנת ביד כובש זר: יבין מלך כנען. הסיבה לכך היא פשוטה, והיא חוזרת על עצמה לאורך כל תקופת השופטים – ישראל חזרו ועשו הרע בעיני ה' ולא זכרו את חטאי אבותיהם שהובילו לעונש השעבוד של עגלון מלך מואב. הכתוב אינו מפרט מהו אותו 'רע בעיני ה'', אך דבורה רמזה על כך בשירתה: "יבסר אלהים

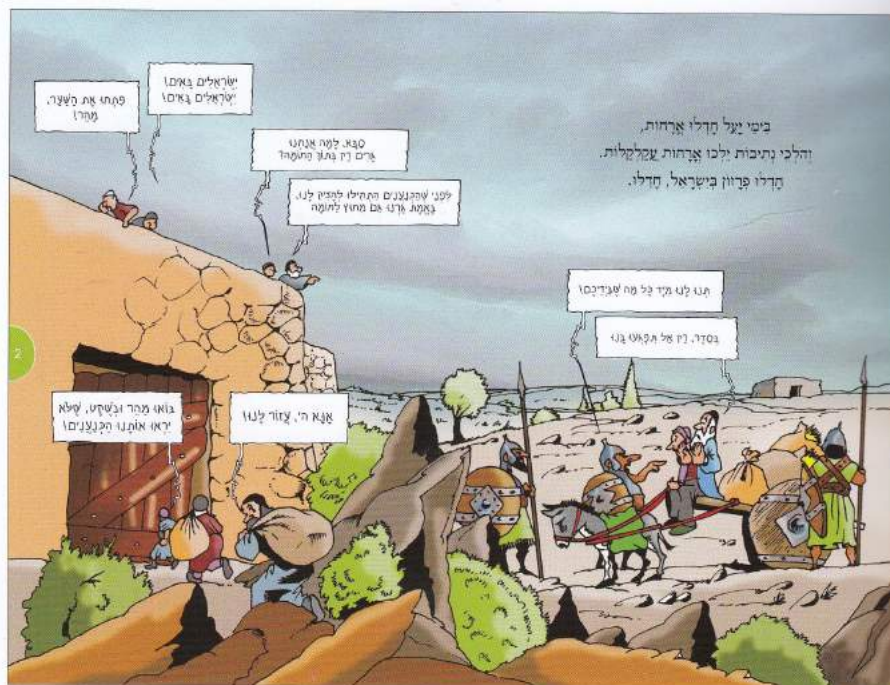
חֲדָשִׁים – אֶז לָחֶם שֶׁעָרִים..."², כלומר מדובר בעבודה זרה לאלוהי נכר הארץ. זהותו של המשעבד הנוכחי יבין מלך כנען היא חידה מבחינה מסוימת, שהרי בספר יהושע מסופר על כך שבמלחמתו עם מלכי הצפון נהרג יבין מלך כנען, וחצור עירו הוחרבה עד היסוד.³ בנוסף, בשונה מכל שאר הכובשים הזרים שעיקר ממלכתם מצויה מחוץ לגבולות ארץ ישראל, כאן מדובר על ממלכה השוכנת ממש בתוך נחלתם של שבטי הצפון. כיצד קמה אכזא ממלכה זו, מבלי ששמונו לב, כביכול?

נראים הדברים,⁴ שמדובר כאן בצאצא כלשהו

2. ה,ה (כשכשרו לישראל אלוהים חדשים, אז הוזקקו למלחמה בשעריהם" רש"י).

3. יהושע יא, יא: "וַיִּשֶׁב יְהוֹשֻׁעַ כְּעַת הַהִיא וַיִּלְכֹּד אֶת חָצוֹר, וְאֵת מִלְכָּה הָיָה בְּקֶרֶב, כִּי חָצוֹר לְפָנִים הָיָה רִאשׁ כָּל הַמְּמַלְכוֹת הָאֵלֶּה. וַיִּזְנוּ אֶת כָּל הַנָּפֶשׁ אֲשֶׁר בָּהּ לְפִי חֶרֶב הִסְרָם לֹא וְנֹתֵר כָּל נֶשְׁמָה, וְאֵת חָצוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ."

4. זאת על פי מאמרו המשכנע של פרופ' יהודה אליצור (לפרשת חצור, בית מקרא א', תשס"ז), הצועד בעקבותיהם של הרד"ק והמלבי"ם.

לחלוטין. סיסרא בנה צבא חזק, בעל אמצעים טכנולוגיים משוכללים, לפי אמות המידה של התקופה כמובן, באופן שמנע מראש כל מחשבה אפשרית על התקוממות עממית. המוני אנשים המסתערים על צבא יכולים אולי לנצחו, שהרי חייל אחד מאומן ככל שיהיה אינו יכול להניף חרבו על אנשים רבים בעת ובעונה אחת. אולם הנוהג במרכבת ברזל יכול לדרוס, לפצוץ ולהרוג אנשים רבים בזה אחר זה. כוח צבאי בעל עוצמה של תשע מאות רכבי ברזל שכאלו המסתערים אל תוך מחנה אנושי, אפילו אם הוא מצויד כדבעי, וקל וחומר אם מדובר בחקלאים קשי יום ומזי רעב, יכול להכניע אותם בקלות וללא מאמץ של ממש. לשם השוואה בלבד: צבאו של פרעה מלך מצרים שרדף אחרי בני ישראל מנה שש מאות רכבי ברזל 'בלבד', ודי היה בעוצמה שכזו על מנת להטיל אימה ופחד על כל שבטי ישראל בצאתם ממצרים. צבאו של סיסרא היה גדול פי אחד וחצי מזה של פרעה.

אינו מסתפק בהטלת מסים, ואפילו מסים כבדים, על שבטי ישראל שנראה כי נכנעו לו ללא שום קרב. סיסרא שולח את חייליו לחמוס ולגזול ככל העולה על רוחם, וכך מתפרש הפסוק "וְהָיָה לְחֵץ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחִזְקָה" על ידי הפסוקים משירת דבורה: "בְּיָמֵי יַעֲקֹב אֲרָחוֹת, וְהָלְכִי נְתִיבוֹת יָלְכִי אֲרָחוֹת עֲקָלְלוֹת. חֲדָלוּ כְּרוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ" פסוקים אלו מלמדים על פחד ואימה שהיו מנת חלקם של עובדי הדרכים, שנאלצו ללכת בדרכים עקלקלות, ועל התקפות השוד והחמס שהיו שכיחות כל כך על כפרי השדה, עד שהביאו לבריחתם של יושביהם אל הערים המוגנות, מוקפות החומה, ובפועל "חֲדָלוּ כְּרוֹן" (יישובים מפוזרים) ב"ישראל".

בנקודת שפל זו צעקו בני ישראל אל ה', מפני שלא יכלו עוד לשאת את קשיי השעבוד של המלך הכנעני ובעיקר של שר צבאו סיסרא. האפשרות למרוד ולהילחם בצבא הכיבוש נראתה לא הגיונית

סיסרא⁵.

סיסרא הבטוח כל כך בעצמו ובכוחו, כפי שמשתקף בתמונה זו, עתיד להתגלות במלוא חולשתו, הן בתבוסה בשדה הקרב והן באופן שבו מצא את מותו. בכך יודגש המסר העיקרי: לה' הישועה, ולא לאדם.

תמונה 2

עם ישראל משועבד

מה מאפיין את השעבוד בימי סיסרא.

עם ישראל נמכר בידי הכנענים, והתמונה העולה מן הכתובים קשה ומשפילה. עם הנתון במצב של כיבוש עשוי להמשיך בשגרת חייו כפי שהיתה קודם הכיבוש, פחות או יותר, כאשר ההבדל העיקרי בין שעבוד לעצמאות יהיה בזהותו של המלך שאליו מעלים את המיסים והמנחות, ושאת הוראותיו נדרשים לבצע. במקום להיות משועבד למלך מבני עמו, נאלץ העם הכבוש להיות משועבד למלך זר. אולם כפי שניתן לראות בתמונה, בתקופה בה אנו דנים לא זו בלבד שעצמאותם המדינית והצבאית של ישראל ניטלה מהם, בשונה מימי יהושע בן נון, ולא די בכך ששגרת חייהם החקלאית נרמסה והופרעה ביותר – אף כבודם האנושי הבסיסי נלקח מהם. הכובש הכנעני הוא חסר אמות מידה מוסריות, והוא

ממשפחתו של יבין מלך כנען הראשון שמלך בחצור בזמנו של יהושע בן נון, אשר כעת, כשהוא מנצל את העובדה שעם ישראל חלש מבחינה רוחנית ומדינית, נשא ראש וייסד את ממלכתו מחדש בחרושת הגויים. וכך יתפרש הכתוב: "וַיִּמְכְּרֵם ה' בְּיָד יָבִין מֶלֶךְ כְּנָעַן אֲשֶׁר מֶלֶךְ – לא הוא עצמו אלא סבו, ולא כעת אלא בעבר הרחוק – בחצור, וְשָׂר צָבָאוֹ סִיסְרָא, וְהוּא יוֹשֵׁב – לא סיסרא אלא המלך עצמו, שהרי חצור נחרבה – בְּחִלְשֵׁת הַגּוֹיִם".

בנייתה מחדש של ממלכת כנען, מעידה לא רק על החולשה של שבטי ישראל שלא אזרו כוח להתנגד למהלך הפוליטי-מדיני הזה, אלא על הפירוד ביניהם שמנע מהם להתאגד ולהילחם ביחד נגד האויב הכנעני הישן-חדש. תמונת מצב זו עשויה בקלות להביא את המתבונן למסקנה שעם ישראל אינו קיים למעשה, ולפניו רק קומץ שבטים ומשפחות, שרידים לעם גדול בעבר.

אפשר שזו בדיוק הסיבה שזהותו של המלך הכנעני היא שולית ועמומה, שהרי מולו לא עומד מלך מישראל. המאבק הגלוי הוא בין העמים עצמם, והדבר מתבטא דווקא בניגוד שבאופיים של שרי הצבא: גאוותו של סיסרא מול ענוותנותם של ברק ודבורה. על אופיו של סיסרא ניתן לעמוד מדברי המדרש כאן. ככל הנראה הוא היה שר צבא מוכשר ביותר, שכן מן הכתוב בספר שמואל "וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם, וַיִּמְכְּרוּ אֶת בְּיַד סִיסְרָא שָׂר צָבָא חֲצוֹר"⁶, אנו למדים שהצלחתם של הכנענים התאפשרה בעיקר בזכות סיסרא. אלא שהצלחתו של סיסרא הביאה לגאוותו, שבאה לידי ביטוי גם בריבוי מרכבות הברזל שהיו בצבאו, גם בשלטון הרשע, השוד והגזל שהשית על עם ישראל, אך גם ביחס המשפיל והמבזה כלפי עם ישראל. וכך אומר המדרש:

"אמר רבי לוי: ...כל המתגאה אינו נידון אלא באש... סיסרא הרשע על ידי שנתגאה ולחץ את ישראל, כמו שכתוב: 'וְהָיָה לְחֵץ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחִזְקָה', מהו בְּחִזְקָה? אמר רבי יצחק: בחירופין ובגידופין, לא נידון אלא באש: 'הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלֹתֶם וְלַחְמוֹ עִם

5. ד, ב.

6. שמואל ב' ב, ט.

7. ד, ג.

8. ה, כ.

9. ויקרא רבה ז, י.